

Războiul Rece

La sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial s-a ajuns la “bipolarizarea” lumii, fenomen datorat apariției a două superputeri rivale, SUA și URSS, precum și alianțelor formate în jurul acestor doi poli. Acest fapt a determinat declanșarea Războiului Rece, care s-a manifestat prin crearea unui climat de confruntare indirectă, nemilitară, printr-o luptă internațională a influențelor politice, care angaja toate mecanismele de convingere din domeniul economic, ideologic, cultural, psihologic, strategic și diplomatic.

Reprezentând sisteme politice diametral opuse, democrația occidentală și, respectiv, totalitarismul stalinist, cele două state au intrat în conflict deschis la scurt timp după încheierea păcii. Semnele existenței unor divergențe între Statele Unite (democrate) și Uniunea Sovietică (comunistă) au apărut încă din timpul ultimului război mondial. După încheierea conflictului, relațiile dintre cele două superputeri s-au răcit.

Principalele forme de manifestare ale Războiului Rece au fost: presiunea economică, ajutorul selectiv, manevrele diplomatice, propaganda, asasinatul, operațiunile militare de intensitate mică etc.

Dificultățile au început încă din 1946, când influența propagandei comuniste era vizibilă în exacerbarea dificultăților politice și sociale interne din statele Europei Occidentale, în timp ce SUA sprijinea mișcarea nationalistă din China.

Bazându-se pe acordurile încheiate cu aliații la Conferința de la Ialta, cu ajutorul Armatei Roșii, URSS, prin intermediul guvernelor în care erau deja infiltrați comunisti, a refuzat dreptul statelor aflate în zona sa de influență de a organiza alegeri libere. Aceste state au devenit “democrații populare”. Ungaria, România, Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, Germania de Est (devenită Republica Democrată Germană) au fost transformate în state comuniste, care au devenit astfel sateliți ai Moscovei.

În fața amenințării sovietice, Statele Unite au luat măsurile pe care le considerau necesare. În 1947, președintele H. Truman a lansat doctrina numită *containment* (tradusă literar prin *indiguire*). Aplicarea imediată a acestei doctrine presupunea asigurarea securității interne și stoparea înaintării

sovietice. In plan intern au fost create organisme speciale precum CIA, iar in plan extern Truman a dezvoltat ideea conform careia trebuia sa se intervina urgent in Grecia si Turcia, acordandu-le ajutor material si financiar pentru a se putea opune patrunderii comunismului. In a doua etapa, statele europene au primit un substantial sprijin financiar american, prin Planul Marshall. Ajutorul a fost oferit tuturor tarilor, dar statele comuniste nu l-au putut accepta din cauza Moscovei. Acest sprijin financiar al SUA a nemulțumit Uniunea Sovietica, prin urmare Molotov a refuzat sa participe la Conferinta de la Paris (1947) si a condamnat public capitalismul american, iar Stalin a constituit Kominform-ul (Biroul Informativ al Partidelor Comuniste si Muncitoresti), prin intermediul caruia a consolidat dominatia URSS asupra statelor comuniste recent create.

Dupa lovitura de la Praga si blocada Berlinului, pericolul unei confruntari militare intre cele doua mari blocuri revenea. Prin urmare, in 1949, s-a format *Organizatia Tratatului Atlanticului de Nord* (NATO), la care au aderat SUA, Canada, Marea Britanie, Belgia, Danemarca, Franta, Islanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Portugalia etc. Scopul declarat al acesteia era apararea securitatii statelor membre si mentinerea stabilitatii pe plan international. In replica, in 1949, URSS realizeaza prima explozie nucleara, iar in 1955 ia fiinta *Tratatul de la Varsovia* (alianța politico-militara a statelor comuniste).

Formarea celor doua blocuri militare a determinat mentinerea unor relatii incordate, accelerarea cursei inarmarii si crearea conditiilor pentru un razboi nuclear generalizat. Separarea dintre blocul comunist si cel democrat este reflectata de formarea Cortinei de Fier.

Principalele manifestari ale Razboiului Rece au fost:

- Blocarea Berlinului de catre URSS (1948-1949);
- Razboiul dintre Coreea de Nord si cea de Sud (1950-1953);
- Criza Canalului de Suez (1956)¹;
- Construirea zidului Berlinului, in 1961;
- Criza rachetelor², in 1962;
- Razboiul de sase zile³;

---

¹ Dupa retragerea soldatilor britanici din zona Canalului de Suez, Nasser, presedintele Egiptului, a nationalizat Canalul (1956), fapt care avea sa determine interventia militara a Marii Britanii si a Frantei, sprijinite de Israel. Operatiunea militara impotriva Egiptului a fost oprita de Statele Unite si Uniunea Sovietica.

² URSS incearca sa doteze Cuba cu rachete nucleare.

³ *Razboiul de sase zile* (1967) a fost un conflict armat intre Israel si alianta formata din statele arabe Egipt, Iordania si Siria. Acest razboi a durat intre 5 si 10 iunie 1967. In urma victoriei asupra coaliției arabe, Israelul a ocupat Fasia Gaza, Peninsula Sinai, Platoul Golan si Cisiordania. Conflictul din Orientul Mijlociu a reprezentat o componenta a Razboiului Rece, Uniunea Sovietica sprijinind statele arabe, iar Statele Unite, Israelul.

- Razboiul din Vietnam⁴ etc.

Intre 1963-1985 se accentueaza pe de-o parte competitia dintre URSS si SUA, prin escaladarea cursei inarmarilor, inclusiv a celei nucleare, iar pe de alta parte incep tentativele de cooperare, fiind initiata o informare reciproca. Cooperarea a fost determinata de pericolul izbucnirii unui razboi nuclear, de costurile foarte mari ale cursei inarmarilor, de presiunea exercitata de opinia publica in favoarea pacii si de pierderea de catre SUA a razboiului din Vietnam.

In 1972 si 1979 s-au incheiat acorduri de limitare a armamentului strategic nuclear (tratatele SALT), iar in 1975, in cadrul Conferintei de la Helsinki, s-a creat Organizatia pentru Securitate si Cooperare in Europa (OSCE). Tratatul a fost semnat atat de statele comuniste, cat si de cele democratice.

Aceasta destindere a fost insa relativa, deoarece a fost urmata de o a doua faza a Razboiului Rece, in conditiile in care URSS sustinea miscarile procomuniste din tarile lumii a treia, din America Latina si din Africa, iar in 1979 a invadat Afganistanul. Dupa 1985, presedintele Mihail Gorbaciov a renuntat la acest gen de politica externa, deoarece Uniunea Sovietica se confrunta cu mari probleme in plan intern.

Dupa prabusirea comunismului in Europa, noua politica a NATO se bazeaza pe principiile democratiei. Revenirea statelor est-europene la regimuri democratice a antrenat desfiintarea Tratatului de la Varsovia, NATO ramanand unicul organ de securitate din lume.

Politica externa in primii ani ai regimului comunist

“De la Stettin, in Baltica, la Triest, in Adriatica, o cortina de fier a cazut peste continent. In spatele ei se gasesc capitalele tuturor tarilor Europei Orientale: Varsovia, Berlin, Praga, Viena, Budapesta, Bucuresti, Sofia. Toate aceste orase celebre, toate aceste natii se gasesc in sfera sovietica si toate sunt supuse, sub o forma sau alta, nu doar unei influente sovietice, dar si controlului foarte strans si in continua crestere al Moscovei (...).”

Cu toate ca acest discurs, tinut de Winston Churchill la 5 martie 1946, in fata studentilor Universitatii din Fulton (Missouri, SUA), este considerat a fi inceputul Razboiului Rece, de fapt, nu

---

⁴ *Razboiul din Vietnam* (1959-1975). In urma obtinerii independentei, Vietnamul este divizat in doua state: Vietnamul de Nord, sustinut de statele comuniste si Vietnamul de Sud, sustinut de Statele Unite. In cele din urma Statele Unite au fost invinse, presedintele Nixon fiind nevoit sa incheie un acord de pace (1973).

reprezinta decat o definire a unei realitati existente de mai mult timp. Mesajul transmis de Churchill, cu prilejul discursului de la Fulton, s-a dorit, in principal, a fi o alarma pentru “lumea libera” si mai ales pentru SUA. Interesul imediat era realizarea unui baraj in Europa, care sa puna astfel la adapost statele occidentale de “mareea sovietica”.

Acordurile incheiate intre marile puteri in cadrul conferintelor de la Ialta (februarie 1945) si Postdam (iulie-august 1945) au contribuit, neindoiios, atat la crearea conditiilor favorabile pentru intarirea pozitiiilor Moscovei in Romania, cat si pentru aducerea si mentinerea la putere a unui guvern procomunist condus de Petru Groza.

Gheorghe Tatarescu a fost conducatorul delegatiei oficiale a Romaniei la Conferinta de pace de la Paris, dupa cel de-al Doilea Razboi Mondial (29 iulie-15 octombrie 1946), fapt intens utilizat de propaganda comunista in exterior pentru a incerca sa demonstreze legalitatea guvernului Groza. Prin Tratatul de pace, semnat la 10 februarie 1947, s-a consfintit statutul politico-juridic al Romaniei, ce cuprindea si partea de nord-vest a Transilvaniei, cedata Ungariei in 1940. Cu toate acestea, delegatia oficiala a Romaniei nu a ridicat deloc, conform instructiunilor primite de la Moscova, problema Basarabiei. Ca urmare, granita de est ramanea cea impusa in iunie 1940 prin Pactul Ribbentrop-Molotov.

Temandu-se de expansiunea comerciala si politica a SUA in sfera ei de influenta, Moscova a impus adoptarea unei linii politice care nu tinea cont de interesele reale ale economiilor statelor din răsăritul european. Kremlinul a reactionat asadar prompt si, in iulie 1947, respingea planul Marshall, impunand aceeasi linie politica si tarilor-satelit. La 9 iulie 1947, Romania denunta in termeni fermi acest plan, ca de altfel toate tarile in zona sovietica de influenta.

Intr-un asemenea context de ofensiva a comunismului, la 5 noiembrie 1947, Gheorghe Tatarescu era inlocuit din functia de ministru de externe cu Ana Pauker, fapt ce marca preluarea de catre PCR a controlului total asupra diplomatiei romanesti.

Avand in vedere succesiunea periculoasa a evenimentelor la scara mondiala, aparitia unor aliante politico-militare, dar si economice, apartinand celor doua sisteme, nu reprezenta decat o problema de timp.

Crearea Consiliului Economic de Ajutor Reciproc (CAER), in 1949, a constituit initial o riposta imediata la aplicarea Planului Marshall, dar si o alternativa a blocului comunist la Organizatia pentru Cooperare Economica Europeana. Pe langa hotararile strict economice, intre

statele membre, in cadrul CAER au fost adoptate si unele hotarari politice vizand relatiile cu Iugoslavia, dupa sciziunea Stalin-Tito.

Romania, ca exportatoare de materii prime, a fost nevoita sa-si limiteze orizontul comercial doar la tarile din cadrul CAER, ca de altfel si importurile de tehnica sau de produse industriale, intr-o prima perioada.

La 4 aprilie 1949, la Washington are loc ceremonia de semnare a Pactului NATO, ce cuprindea majoritatea statelor democratice din Europa si desigur SUA (pe parcurs vor adera si alte state).

La 14 mai 1955, statele aflate in sfera de influenta sovietica (mai putin Iugoslavia) semneaza in capitala Poloniei un tratat de alianta militara, cunoscut sub numele de Tratatul de la Varsovia.

Tratatul de pace intre Romania si Puterile Aliate si Asociate

“Art.1. Frontierele Romaniei (...) vor fi si cele care erau in fiinta la 1 ianuarie 1941, cu exceptia frontierei romano-ungare care este definita in articolul 2.

Frontiera sovieto-romana este astfel fixata in conformitate cu Acordul sovieto-roman din 20 iunie 1940 si cu Acordul sovieto-cehoslovac din 29 iunie 1945.

Art.2. Hotararile sentintei de la Viena din 30 august 1940 sunt declarate nule si neavenite. Frontiera dintre Romania si Ungaria este restabilita prin articolul de fata cum exista la 1 ianuarie 1938.”

Planul Marshall. Discursul secretarului de stat la Universitatea Harvard, iunie 1947

“Este logic ca Statele Unite ale Americii sa faca tot ce le sta in putere pentru a ajuta lumea sa-si regaseasca sanatatea economica normala, fara de care aceasta nu poate dobandi nici stabilitatea politica, nici pace asigurata. Actiunea noastra nu este indreptata impotriva niciunei tari, niciunei doctrine, ci impotriva foametei, saraciei, disperarii si haosului. Scopul nostru trebuie sa fie renasterea unei economii mondiale sanatoase pentru a permite stabilirea de conditii politice si sociale propice institutiilor libere.”

Raporturile romano-sovietice in perioada dintre moartea lui Stalin si retragerea Armatei Rosii

Moartea lui Stalin, la 5 martie 1953, nu a fost de natura sa genereze vreo modificare, imediata si de substanta, a atitudinii liderilor romani, ca de altfel a tuturor celor din spatiul sovietic. Teamă ca timidul dezghet inceput la Moscova, după decesul lui Stalin, ar fi putut readuce in prim-planul vietii de partid pe unii dintre rivalii sai l-a determinat pe Gheorghiu-Dej sa ordone neutralizarea acestora (inchisoare pe viata pentru Vasile Luca si condamnarea la moarte a lui Lucretiu Patrascanu). Chiar si acum, cand Gheorghiu-Dej isi consolideaza puterea in PMR, acesta nu are inca curajul necesar pentru a recurge la o distantare ferma de Moscova.

Demascarea cultului personalitatii lui Stalin, in raportul secret prezentat de Nikita Hrusciiov, in cadrul Congresului XX al PCUS, desfasurat in februarie 1956, a constituit o prima incercare, venita din interiorul sistemului, de cercetare si dezvaluire a crimelor perioadei staliniste.

Revolutia anticomunista din Ungaria, schimbarile de conducere din Polonia si Cehoslovacia, precum si reluarea raporturilor cu Iugoslavia au determinat Kremlinul sa aiba in vedere o reconsiderare a raporturilor politice din cadrul Tratatului de la Varsovia.

Evenimentele desfasurate la Budapesta, in toamna anului 1956, au aratat cu prisosinta ca Moscova nu accepta desprinderea din sfera sa de influenta, astfel ca interventia militara pentru inabusirea revoltei a reprezentat doar o chestiune de decizie politica. Infrangerea revolutiei anticomuniste maghiare prin interventia Armatei Rosii, acordarea azilului politic unor membri ai guvernului de la Budapesta si apoi extradarea lor, pentru a fi condamnati si executati, au permis lui Gheorghiu-Dej sa-si consolideze prestigiul in cadrul blocului comunist. Lucrul acesta a fost posibil si datorita infrangerii oricarui tip de opozitie interna, atat din partea populatiei, cat si la varful conducerii de partid. Sporirea increderii Moscovei in liderii PMR a facut ca acestia sa abordeze problema retragerii trupelor sovietice din tara.

In memoriile sale, Nikita Hrusciiov nota: “Cu cat ma gandeam mai mult la aceasta problema, cu atat mi se parea mai rational sa retragem cele cateva divizii pe care le aveam in Romania si sa le cantonam in apropiere, in Moldova si Ucraina (...). I-am informat pe tovarasii romani de schimbarea conditiilor si acum ne aflam in pozitia de a retrage trupele din tara lor fara a ne expune”.

La 24 mai 1958, era anuntata decizia Kremlinului de retragere a trupelor sovietice din Romania, retragere ce a fost incheiata, practic, in luna august. Plecarea Armatei Rosii a insemnat pe

plan extern primul pas al unei desprinderi relative de Moscova, in limitele acceptate de aceasta, iar pe plan intern a prilejuit declansarea unui nou val de represiuni, avand ca scop descurajarea oricaror tentative de opozitie la sistem.

Statutul CAER, Sofia, 14 decembrie 1949

“1.Consiliul de Ajutor Economic Reciproc are ca scop sa contribuie, prin unirea si coordonarea eforturilor tarilor membre ale Consiliului la dezvoltarea planificata a economiei nationale, la accelerarea progresului economic si tehnic in aceste tari, la ridicarea nivelului de industrializare a tarilor cu o industrie mai putin dezvoltata, la cresterea continua a productivitatii muncii si la ridicarea neincetata a bunastarii popoarelor tarilor membre ale Consiliului.

2. CAER este fondat pe baza egalitatii suverane a tuturor tarilor membre ale Consiliului. Colaborarea economica si tehnico-stiintifica a tarilor membre se desfasoara potrivit principiilor egalitatii depline in drepturi, respectarii suveranitatii si intereselor nationale, ale avantajului reciproc si ajutorului reciproc tovarasesc.”

Noile raporturi intre Romania si CAER

“(…) Conducerea economiei nationale in ansamblu nu este posibila daca problemele conducerii unor ramuri sau intreprinderi sunt scoase din competenta partidului si guvernului tarii respective si trecute unor organe extrastatale. *Declaratia cu privire la pozitia PMR in problemele miscarii comuniste si muncitoresti internationale*, adoptata de Plenara largita a CC al PMR din aprilie 1964”

Bibliografie: Istorie-sinteze pentru bacalaureat si admiterea la facultate/Ioana Rieber, Silvia Scuturici editura National, 2008, Bucuresti

Istorie-manual pentru clasa a XII-a/Zoe Petre (coordonator) editura Corint, 2007, Bucuresti

Cuprins

1.	Prezentare generala.....	1
2.	Politica externa in primii ani ai regimului comunist.....	3
3.	Raporturile romano-sovietice in perioada dintre moartea lui Stalin si retragerea Armatei Rosii.....	6